

5e jaargang, dec. 2015
editie gierzwaluw 2

Nieuwsbrief

Gierzwaluwwerkgroep Oisterwijk

Inhoud:

- ◆ Cameraproject
- ◆ Nieuwe nestplaatsen in Joanneskerk
- ◆ Inventarisatie van gierzwaluwkasten in Oisterwijk
- ◆ Duurzame broedruimte met subsidie van IJsvogelfonds
- ◆ Gierzwaluwkasten bij de Leerfabriek
- ◆ Zwaluwtoeren
- ◆ Kleurwedstrijd
- ◆ Tot slot.....

Contact en informatie:

wgierzwaluwoisterwijk@gmail.com

Hannie Nilsen

06-450 35 464

Gerard van der Kaa

06-241 98 030

Gierzwaluwwerkgroep Oisterwijk

een samenwerkingsverband tussen vogelwerkgroep IVN Oisterwijk en vogelwerkgroep Midden-Brabant.

Beste gierzwaluwliefhouders

Wordt u ook vrolijk van deze kleurrijke tekening van Fons en Vivian de Rooij? Dan wordt u vast ook blij van het vele goede gierzwaluwnieuws in deze nieuwsbrief. Een extra dikke nieuwsbrief omdat het tevens een jaarverslag is.

‘Deze zomer was een seizoen van extremen’ schreef Brabants Dagblad eind augustus. Dagen met veel zon en tropische temperaturen, afgewisseld met noodweer en zware regenval. Niet het meest ideale weer voor de gierzwaluw maar in Oisterwijk hadden we een mooi gierzwaluwseizoen met succesvolle broedgevallen en nieuwe broedlocaties. En vele enthousiaste vrijwilligers die ons ook dit jaar weer geholpen hebben met het bekijken van talloze filmpjes, met inventariseren en registreren van broedplaatsen, informatieverstrekking en allerlei andere hand- en spandiensten zoals het kaal maken van het land bij de zwaluwtoeren. Alleen dankzij deze vrijwilligers kunnen wij een nieuwsbrief maken met zoveel positief gierzwaluwnieuws uit Oisterwijk.

Gerard en Hannie

Cameraproject 2015

Toen we onze vorige nieuwsbrief schreven, waren de eerste gierzwaluwen juist gearriveerd. Nu zijn ze allang weer vertrokken naar hun overwinteringsgebied in zuidelijk Afrika. Samen met vele jonge gierzwaluwen die dit jaar uitgevlogen zijn.

Voor het tweede jaar hebben we alle gierzwaluwkasten in de Joanneskerk via camera's gemonitord. Een hele klus, maar wel een leuke. Comfortabel thuis krijg je via je eigen pc een beeld van de broedbiologie van de gierzwaluw. Al in maart en april zagen we dat de spreeuwen ook dit jaar probeerden de nestkommetjes van de gierzwaluw te verwijderen. Wij hebben toen alle kasten dichtgemaakt met uitzondering van kast 1 en 3 omdat de spreeuwen hier al vergevorderd waren met hun nest. Uiteindelijk zijn in kast 1 vijf eieren uitgebroed waarna er 4 jongen zijn uitgevlogen.

Maar het gaat hier natuurlijk om de gierzwaluwen. Van eind april tot half augustus hebben we met een select groepje genoten van de beelden van jongen die hun vleugels oefenden, van vredige tafereeltjes 's nachts waar oudervogels aan weerszijden van de jongen sliepen, van het uitkomen van de eieren, van de kwetsbaarheid van de jongen en de snelheid waarmee ze groot werden. We hebben soms met spanning zitten kijken naar gevechten tussen gierzwaluw en spreeuw en tussen gierzwaluwen onderling. Gevechten waarbij de eitjes soms door de kast vlogen en waarbij adult nummer 3, ogenschijnlijk rustig, het gevecht van een afstandje gadesloeg.

Van de 16 kasten waren er 14 door gierzwaluwen bezet. In kast 1 hebben spreeuwen gebroed, kast 11 bleef leeg. Het koppel dat in kast 15 aan een nestkommetje is begonnen, heeft lang getwijfeld tussen kast 11 en 15 en overnachtte beurtelings in deze 2 kasten.

In 11 kasten is daadwerkelijk gebroed. In totaal 30 eitjes leverden 26 jongen op. Drie eitjes zijn, al dan niet per ongeluk, uit de nestkom verwijderd en één jong is kort nadat hij uit het ei was gekomen, dood gegaan. Een mooi resultaat te meer daar begin juli tijdens een hittegolf talloze jonge gierzwaluwen bij de vogelasiels werden binnengebracht. Door natte handdoeken over de kasten te hangen, konden we de temperatuur in de kasten onder de 40° houden.

Hoewel in kast 4 en 7 al vroeg een adulte vogel aanwezig was (4 en 16 mei), kwam er pas laat een tweede adult. Daardoor werden ook pas laat eieren gelegd. Toen op 15 juni in kast 4 het laatste ei werd gelegd, waren er in de andere kasten al 17 jongen. Maar gelukkig bleven de oudervogels voeren, ook toen de meeste gierzwaluwen begin augustus vertrokken. Het laatste jong vertrok op 14 augustus, de dag erna vertrok de oudervogel.

Het zou te ver gaan om alle bijzonderheden in deze nieuwsbrief te vermelden. In een aparte bijlage vindt u daarom alle gegevens van seizoen 2015. Niet alleen datums van aankomst, eileg, uitkomen van eieren, vertrek en dergelijke zijn genoteerd. Ook het weer is van dag tot dag bijgehouden, de tijden waarop de gierzwaluwen 's avonds terug in de kast kwamen en de uitvliegtijden van de jongen bijvoorbeeld zijn ook genoteerd. Van één koppel zijn zelfs de voederbeurten gedurende de hele broedtijd vermeld. Interessante leesstof voor de komende wintermaanden.

Wat ons opviel was de korte tijd dat de gierzwaluwen eigenlijk in de kast (en in Nederland??) verblijven. De broedvogels doen hun naam van 100-dagenvogel geen eer aan; de tijd dat een paartje in de kast verbleef, varieerde van 74-89 dagen. De niet-broedende paartjes die pas laat de nestruimte vonden en aan de bouw van een nestje begonnen zijn (kast 3-15-16), verbleven hier nog veel korter resp. 54-36-43 dagen. Kijken we echter naar het totaal dan waren er gierzwaluwen aanwezig van 1 mei tot 15 augustus, 107 dagen.

In tegenstelling tot andere jaren bleven de adulte vogels nadat de jongen uitgevlogen waren dit jaar nog lang in de kast slapen. Het langst bleef het koppel in kast 13. Nadat hun enige jong was uitgevlogen hebben ze nog 16 dagen samen in de kast doorgebracht, toen vertrok één oudervogel. De andere vertrok de dag erna.

Voor vragen en/of opmerkingen over ons schema kunt u ons altijd mailen. Wij zijn bereikbaar via wgierzwaluwoisterwijk@gmail.com. Ook hebben we foto's en films om onze gegevens te ondersteunen. Ons volgende agendapunt is om enkele filmpjes op YouTube te plaatsen. Als dit gebeurd is, krijgt u de link van ons.

Nieuwe nestplaatsen

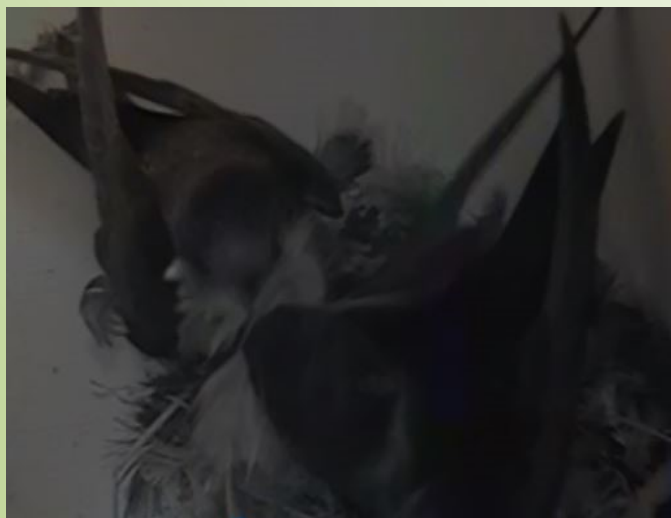
Juist op tijd waren begin dit jaar acht nieuwe broedruimtes in de Joanneskerk gereed. Eigenlijk zijn er zelfs 16 nieuwe kasten gemaakt, 8 als vervanging (verbetering) van de oude kasten nr. 9-16, aan de noordoostgevel. De andere 8 werden aangebracht in galmgaten aan de zuidwestkant waardoor het totale aantal broedruimtes op 24 komt.

Op het eerste gezicht is een zuidwestgevel misschien geen goede keuze maar we hebben voor deze locatie gekozen nadat temperatuurmetingen in 2014 hadden aangetoond dat de temperatuur in deze kasten ook bij tropische temperaturen buiten gedurende meerdere dagen nog net onder de 40° blijft. In 2015 zijn deze metingen herhaald, met hetzelfde resultaat.

Het zijn 8 losse kasten, zodanig opgehangen dat er rond de kasten ventilatie mogelijk is. Een mooi stukje werk van Gerard!

Dat vonden de gierzwaluwen duidelijk ook want bij inspectie begin september bleek dat er in één van de kasten al een begin van een nestkom was gemaakt.

Gierzwaluwen verzamelen al vliegend hun nestmateriaal: veertjes, blaadjes, strootjes, haartjes..... alles wat in de lucht zweeft nemen ze mee

Inventarisatie gierzwaluwkasten, Oisterwijk

Als het enigszins mogelijk is, willen we in 2016 weer een volledige gierzwaluwinventarisatie in Oisterwijk houden. Met het oog daarop hebben we dit jaar vast alle niet-natuurlijke broedruimtes geïnventariseerd. Dit is een leuke inventarisatie waarbij we meestal veel contact hebben met geïnteresseerde inwoners van Oisterwijk.

In Oisterwijk zijn nu ongeveer 200 niet-natuurlijke broedruimtes, waarvan 21% zeker bezet is door gierzwaluwen. Ruim de helft van de aanwezige broedruimtes bestaat uit duurzame, ingebouwde of geïntegreerde nestruimtes. Verder hangen er 87 gierzwaluwkasten waarvan minimaal 25% bezet is door gierzwaluwen. Men zou dus kunnen concluderen dat een nestkast de voorkeur heeft maar deze hogere bezetting heeft ongetwijfeld te maken met het feit dat deze kasten er het langste hangen. De meeste kasten zijn bij een eerder project van de vogelwerkgroep in 2004-2005 gerealiseerd.

Als we de broedruimtes die de laatste jaren gerealiseerd zijn buiten beschouwing laten, gaat het bezettingspercentage naar ruim 40%. Dus niet het soort broedruimte, maar de 'leeftijd' ervan is het belangrijkste aspect. Broedruimtes worden vaak pas na vele jaren ontdekt. En juist daarom is het belangrijk om voor duurzame oplossingen te kiezen.

De inventarisatie: met ongeveer 15 vrijwilligers hebben we in de periode 15 juni– 15 juli op warme avonden gepost op plaatsen waar broedruimtes aanwezig waren. Vooral het laatste half uur voor zonsopgang is de kans groot om gierzwaluwen te zien die hun nestruimte binnen gaan. (zie voetnoot)

Hierbij bleek maar weer dat de gierzwaluw een geheimzinnige vogel is en dat broedruimtes niet zo makkelijk te ontdekken zijn. Op maar liefst 4 plaatsen waren de bewoners er zeker van dat er in hun kasten geen gierzwaluwen zaten. Voor hen en voor ons een leuke verrassing toen dit toch het geval bleek te zijn. Sommige kasteigenaren werden pas overtuigd toen we na het broedseizoen de kast openden en het nestje konden laten zien.

Ook bij Huize Martha (oude huishoudschool) was een van de nestkasten gelukkig weer bezet. Nadat dit gebouw verkocht was, heeft er een grote renovatie plaatsgevonden. We hebben toen contact opgenomen met de nieuwe eigenaar, de Freya Groep uit Harlingen, en die hield gelukkig op alle mogelijke manieren rekening met de aanwezigheid van gierzwaluwen in het broedseizoen. Vóór het begin van het nieuwe broedseizoen hingen alle (opgeknapte) kasten weer op dezelfde plaats en waren de steigers aan die kant van het gebouw weer weg. En zo konden we in juli vaststellen dat er minstens één jong in de kast groot geworden was omdat dit jong zich af en toe in de invliegopening liet zien.

En er waren meer onverwachte waarnemingen. Toen in 2011 zowel het kantoorgebouw van Woonstichting Leystromen als de basisschool in de Schoolstraat gerenoveerd werden, hebben we geadviseerd om voor een duurzame nestruimte te kiezen. Bij Leystromen werden 30 kasten in de gevel ingemetseld (foto links op volgende pagina), bij de nieuwe school werden 7 broedruimtes geïntegreerd in de dakgoot (foto rechts op de volgende pagina).

Meer informatie over onze manier van inventariseren is te vinden in ons jaarverslag 2011 op de site van vogelwerkgroep IVN en vogelwerkgroep Midden-Brabant).

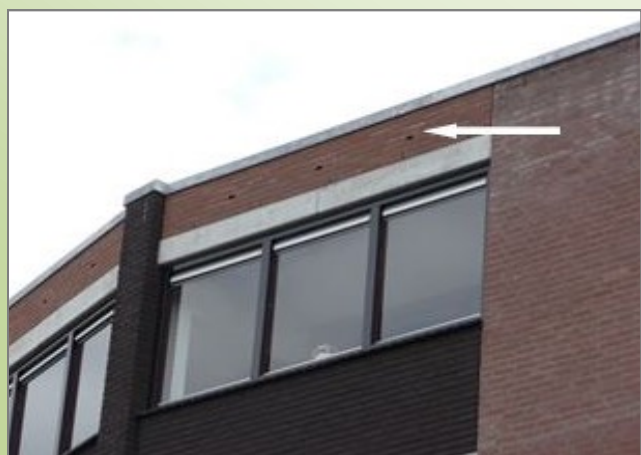
<http://www.ivnoisterwijk.nl/index.php/vogelwerkgroep/vogelwerkgroep-verslag-videos/nieuwsbrieven>

<http://www.vwgmiddenbrabant.nl/werkgroepen/gierzwaluw/jaarverslagen/>

Erg spannend, want dit soort nestgelegenheid was er nog niet in Oisterwijk en gierzwaluwen zijn niet alleen erg honkvast maar mogelijk ook erg gewoontegetrouw. Als we kijken naar onze gegevens, lijkt het er sterk op dat gierzwaluwen het soort broedruimte kiezen dat ze kennen.

Toch zagen we bij onze inventarisatie dit jaar dat op beide plaatsen de nieuwe broedgelegenheid al in gebruik genomen was. Op beide locaties broedden minstens 2 paartjes in de nieuwe broedruimtes. Vanaf welk jaar de gierzwaluwen hier broeden, is niet bekend. (Ook de oude broedruimtes achter de ventilatieroosters waren overigens weer bezet. Tijdens de renovatie zijn de kapotte roosters weggehaald zonder ze te vervangen door nieuwe waardoor de gierzwaluwen hier vrij naar binnen kunnen vliegen).

Fijn om te zien hoe deze vogels ook nieuwe, onbekende nestruimte vinden zonder lokgeluid. Vooral ook omdat in de afgelopen jaren ook bij 2 nieuwe scholen (De Bunders en de BSO in Moergestel) neststenen op dezelfde manier in de gevel zijn gemetseld.

Duurzame nestkasten met behulp van subsidie van het IJsvogelfonds

Tijdens de inventarisatie hebben wij meteen gekeken hoe de staat van de kasten en het ophangstelsel was. Na ruim 10 jaar is een aantal kasten echt aan vervanging toe. Omdat de gierzwaluw extreem honkvast is, geven wij de voorkeur aan een duurzame oplossing. Deze denken we gevonden te hebben in de nestkast Maastricht.

Deze nestkast is gemaakt van duurzaam eterniet, een vezelcement zonder asbest, geproduceerd uit lokale grondstoffen. Uiteraard zijn de afmetingen geschikt voor de gierzwaluw. Bovendien heeft de kast een schuin dak waardoor voorkomen wordt dat duiven, eksters en andere nestrovers op de kast bivakkeren.

Om het mogelijk te maken een aantal versleten gierzwaluwkasten te vervangen hebben we Vogelbescherming Nederland gevraagd dit project te ondersteunen. Vanuit het IJsvogelfonds, medegefinancierd door de Nationale Postcodeloterij, is ons een subsidie toegezegd.

Komende winter zullen we contact opnemen met eigenaren van gierzwaluwkasten. Hierbij zullen reeds bewoonde kasten geprioriteerd worden. Nog voor de start van het nieuwe broedseizoen hopen we de versleten kasten vervangen te hebben.

Leerfabriek Oisterwijk

Ook de inbouwkasten in het ketelhuis van de Leerfabriek zijn geïnventariseerd. Tijdens het broedseizoen werden hier helaas geen gierzwaluwen gezien. Wel worden de kasten gebruikt door spreeuwen, kool- en pimpelmezen en vlinders. Om te broeden, om een beschut plekje te hebben en om te overwinteren.

Huiszwaluwen bij de zwaluwtoren!

Wat zouden we hier graag verteld hebben dat de toren ontdekt is door gierzwaluwen. Of dat huiszwaluwen hier hun nestjes hebben gebouwd. Helaas, we zien mezen en putters, kikkers en vlinders, zelfs enkele ooievaars hadden belangstelling maar onze doelgroep liet het ook dit jaar afweten.

Aan ons lag het niet. In het voorjaar was er al hard gewerkt om te zorgen dat er weer voldoende leem te vinden was. Ook zijn dit jaar opnieuw lokgeluiden afgespeeld maar aanvankelijk zonder resultaat.

Maar gelukkig was er in de loop van het seizoen ook positief nieuws. De nestkommetjes die we in de directe omgeving opgehangen hadden, werden wel ontdekt. Op de plaats waar enkele jaren geleden alle huiszwaluwnesten gepredeerd waren door de grote bonte specht, werd nu weer volop gebroed. Ook bij een huis op minder dan 100 meter afstand van de toren staken de jongen hun koppies uit de nestkommen terwijl de oudervogels af en aan vlogen met voer.

In het najaar werden opnieuw onderhoudswerkzaamheden bij de toren uitgevoerd door leden van beide vogelwerkgroepen en van de werkgroep Landschapsbeheer IVN Oisterwijk. We hebben gesnoeid, onkruid weg geschoffeld uit de haag, de sloot uitgebaggerd en opnieuw veel groen verwijderd zodat alles er weer piekfijn bij lag. Dat dit werd gewaardeerd merkten we aan de reacties van wandelaars en fietsers die hier even een time out nemen. Een inwoner van Moergestel vertelde dat hij iedere dag even een kijkje komt nemen, zijn rustmoment op een drukke dag.

Tevens hebben we alle kasten geïnspecteerd. Hierbij werd al snel duidelijk dat andere vogels de kasten in de toren wel ontdekt hebben, zowel als broedruimte 's zomers en als schuilplaats 's winters. Maar het beste van alles: terwijl we bezig waren, vloog er constant een flinke groep huiszwaluwen rond. Nu maar hopen dat ze volgend jaar de weg naar de toren al vroeg in het broedseizoen weten te vinden.

Vrijwilligers zijn van alle markten thuis!

Kleurwedstrijd

Stichting WieKentKunst organiseert jaarlijks een groot en 'dorpsbreed' evenement voor en door alle inwoners van Moergestel. Dit jaar was het thema 'Huisdieren' en op een zeer brede manier werd hier aandacht aan besteed. Ook de gierzwaluwwerkgroep was deze dag uitgenodigd om een kraam te bemannen. Goed geholpen door posters, folders, fotoreportages en naslagwerken hebben enkele vrijwilligers die dag menig geïnteresseerde van deskundig advies voorzien.

Voor de kinderen was er een kleurwedstrijd waarmee men het boek 'Goede reis, gierzwaluw' van Nicole de Cock kon winnen.

Maar wat is het moeilijk om de mooiste tekening uit te kiezen! Bij de ene kleurplaat zag de gierzwaluw er precies zo uit als in het echt, de andere tekening liet door de vele kleuren zien hoe vrolijk je kunt worden van de gierzwaluwen. En zo had iedere tekening wel iets bijzonders.

De winnaars zijn Fons (6 jr) en Vivian (7 jr) de Rooy en Romee (5 jr) en Noémi (7 jr) van Heeswijk. Proficiat!

Tot slot

Zoals u in deze nieuwsbrief herhaaldelijk hebt kunnen lezen, krijgen we iedere keer opnieuw veel hulp. Zonder de medewerking van anderen waren onze activiteiten niet mogelijk. Op de eerste plaats zijn daar alle vrijwilligers die inventariseren, hakken en snoeien, sjuwen, timmeren, filmpjes bekijken, op de ladder klimmen of onze digitale problemen oplossen. Een enthousiaste, veelzijdige groep. Maar ook de medewerking van andere partijen zoals gemeente Oisterwijk, Woonstichting Leystromen, Freya Groep, Vogelbescherming Nederland, het kerkbestuur van de Joanneskerk en alle kasteigenaren in Oisterwijk is onontbeerlijk. En laten we vooral de aannemers niet vergeten. Eerst vaak sceptisch maar altijd bereid om mee te denken. We mogen mee op de steigers, ze dragen soms zelf ook oplossingen aan of timmeren zelfs de inbouwkasten voor ons. Ze zetten informatie over de gierzwaluw op hun site en we krijgen afgedankte maar nog bruikbare materialen. Een bedankje aan iedereen is daarom wel op zijn plaats. Zonder samenwerking bereiken we niets.

Gierzwaluwwerkgroep Oisterwijk

PS De foto's in deze nieuwsbrief zijn gemaakt door leden van de werkgroep. De nestfoto's zijn met behulp van een camera in de nestkast gemaakt, dus zonder de vogels te verstoren.